

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Raport z badania pn. „Problem ubóstwa w województwie świętokrzyskim”

Kielce, grudzień 2012 r.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Centrum
Rozwoju
Zasobów
Ludzkich

OBSERWATORIUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Obserwatorium Integracji Społecznej powstało w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”
współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Badanie wykonane w ramach realizacji przez województwo świętokrzyskie zadania pn. „Wsparcie regionalnych ośrodków polityki społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej”, w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	4
2. Problem ubóstwa w Polsce.....	5
3. Zarys sytuacji społeczno – gospodarczej województwa świętokrzyskiego.....	10
4. Problematyka badań własnych.....	12
5. Wynik badań własnych.....	13
6. Indeks ubóstwa	26
7. Zakończenie	44

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, realizując ustawowe zadanie dotyczące rozpoznawania przyczyn ubóstwa, zrealizował badanie pn. „Problem ubóstwa w województwie świętokrzyskim”. Badanie wykonane w ramach realizacji przez województwo świętokrzyskie zadania pn. „Wsparcie regionalnych ośrodków polityki społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej”, w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Koncepcja badania a także opracowanie raportu końcowego wykonane zostało przez Obserwatorium Integracji Społecznej pod kierunkiem Pani Barbary Jakackiej – Green – Dyrektora ROPS. Badania terenowe zostały zrealizowana przez firmę EU-Consult Sp. z o.o.

1. Wprowadzenie

Ubóstwo stanowi szeroki problem społeczny, mający charakter przyczynowo – skutkowy. Wzrost ilościowy i jakościowy ubóstwa polega na wzajemnym oddziaływaniu na siebie przyczyn i skutków naprzemiennie. Badania nad ubóstwem określają liczne aspekty indywidualnych sytuacji życiowych sprzyjających ubóstwu takich jak: wielodzietność, uzależnienia, niepełnosprawność, wychowywanie się w rodzinach niepełnych i rozbitych, niski status wykształcenia prowadzący do bezrobocia, przewlekła choroba i inne przeżycia utrudniające aktywne i prawidłowe funkcjonowanie. Warto zauważyć, że w wielu przypadkach problemy te nie występują pojedynczo ale zespołowo, nawarstwiają się, stawiając jednostkę oraz rodziny w bardzo niekorzystnej sytuacji.

Problem ubóstwa oraz sposoby jego ograniczania zaliczyć można do ważniejszych kwestii polityki społecznej w krajach należących do Unii Europejskiej. W Polsce działania zapobiegające ubóstwu oraz minimalizacja tego zjawiska należy między innymi do zadań organizacji i instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Nie mając wątpliwości, że problem ubóstwa jest zjawiskiem wielowymiarowym, należy jednak zauważyć, iż w sytuacji jego pomiaru, zakres tego pojęcia ogranicza się przede wszystkim do wymiaru ekonomicznego. Poprzez analizy danych możliwe jest oszacowanie różnych granic ubóstwa oraz liczebności ludzi ubogich.

Ubóstwo jako pojęcie socjologiczne oraz ekonomiczne posiada wiele definicji. Bank Światowy określa ubóstwo jako: „niemożność osiągnięcia minimalnego standardu życiowego”. Jako zasadniczy element, większość definicji przyjmuje, pozbawienie podstawowych dla życia dóbr, z których najbardziej oczywistym elementem jest żywność¹. Z kolei J. Krodos oraz A. Ochocki mówiąc o kwestii ubóstwa w krajach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej definiują ten problem stwierdzając, iż „ubóstwo odnosi się do osób, rodzin lub grup osób, których środki (materialne, kulturalne i socjalne) są ograniczone w takim stopniu, że poziom ich życia obniża się poza akceptowalne minimum w kraju zamieszkania”².

Pomimo wielości definicji, większość z nich określa ubóstwo jako stan, w którym osoba lub cała grupa społeczna charakteryzuje się brakiem wystarczających środków na zaspokojenie potrzeb, które określa się w danym społeczeństwie jako niezbędne. Mierniki wyznaczające granice ubóstwa mogą przyjmować wymiar obiektywny oraz subiektywny. W przypadku ujęcia obiektywnego, ocena występowania lub poziomu ubóstwa określana jest

¹ H. Meliczek, *Metody pomiaru ubóstwa*, „Wiadomości Statystyczne”, nr. 12/1991, s. 1.

² J. Krodos, A. Ochocki, *Metody pomiaru ubóstwa*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 1/1993, s. 3.

niezależnie od opinii i wartościowań osób badanych, natomiast w ujęciu subiektywnym to sami respondenci oceniają poziom oraz potrzeby związane z ich zaspokojeniem. Wyróżnić dodatkowo można także miary absolutne (bezwzględne), które opierają się na ilościowej analizie koszyka dóbr i usług zaspokajających niezbędne potrzeby oraz miary relatywne (względne), które tworzone są na podstawie porównania poziomu zaspokojenia potrzeb respondentów do poziomu zaspokojenia potrzeb innych członków społeczeństwa³.

Granice i obszary ubóstwa określające wielkość zjawiska ubóstwa wyznaczone są zazwyczaj poprzez minimum socjalne, minimum egzystencji, ustawową oraz relatywną granicę ubóstwa.

Minimum socjalne – granica ostrzegająca przed ubóstwem, która wyznacza granicę niedostatku. Jego wartość obliczana jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Minimum to określa „taki poziom niskich dochodów, który pozwala ludziom normalnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa (w integracji z nim) i nie wpaść w ubóstwo”⁴.

Minimum egzystencji – jest to dolne kryterium ubóstwa wyznaczające granicę, poniżej której prawdopodobne jest biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju fizycznego i psychicznego człowieka (poprzez brak żywności, ubrania czy mieszkania). Wartość ta również obliczana jest przez IPiSS.

Ustawowa granica ubóstwa – kwota, która zgodnie z ustawą o pomocy społecznej (miesięczny dochód netto w gospodarstwie domowym) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Relatywna granica ubóstwa – kwota równa 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych w Polsce w stosunku do osiągniętych dochodów.

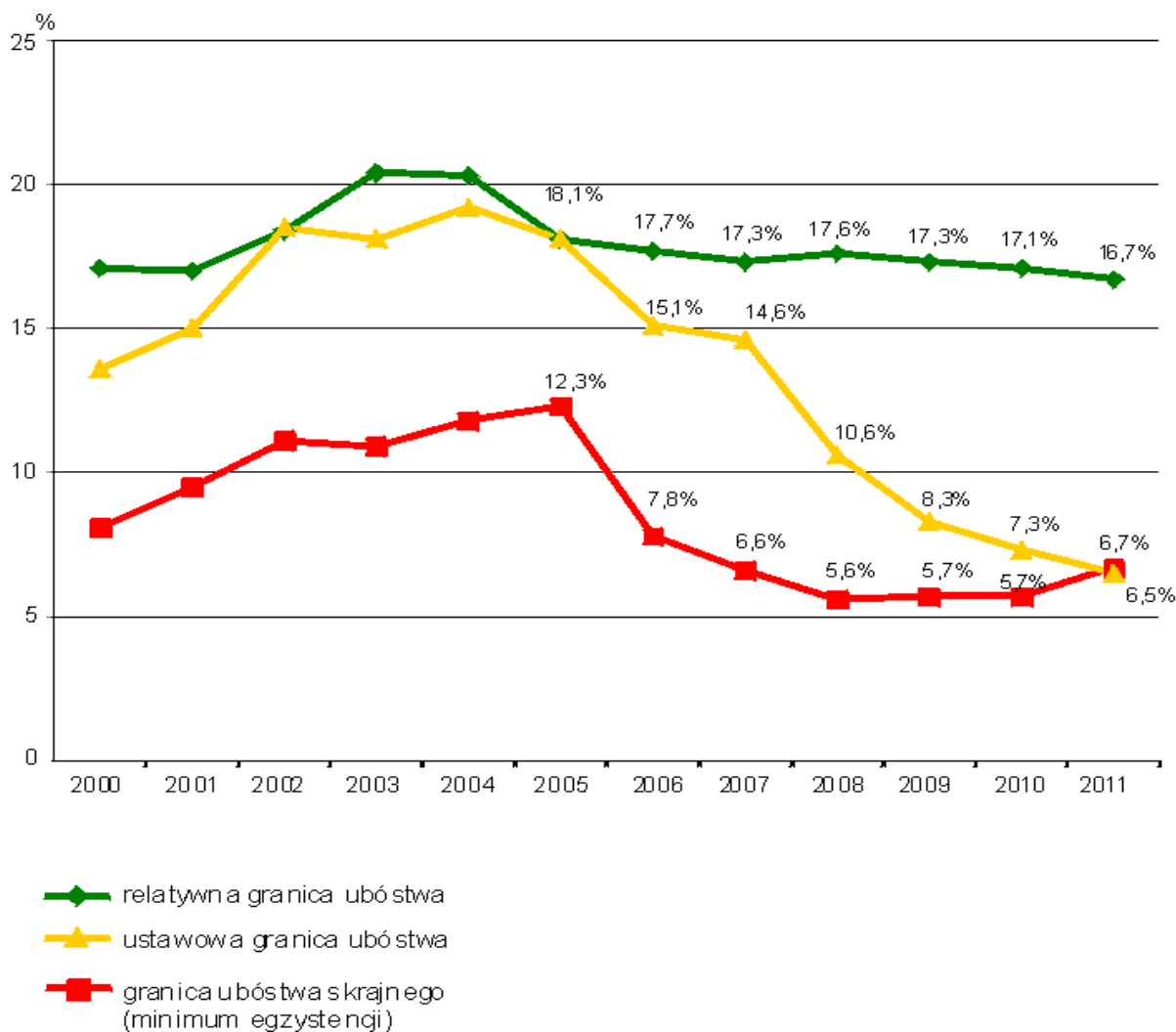
2. Problem ubóstwa w Polsce

Departament Badań Społecznych i Warunków Życia Głównego Urzędu Statystycznego zrealizował badanie pn. „Ubóstwo w Polsce 2011 r.”. Badanie dotyczyło zasięgu ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2011 roku, szacowanego na podstawie budżetów gospodarstw domowych. Badanie to charakteryzuje problem ubóstwa w Polsce z uwzględnieniem różnych granic ubóstwa, najwięcej uwagi poświęcając analizie zasięgu ubóstwa skrajnego.

³ G. Ciura, *Ubóstwo i sfera niedostatku*, Informacja Biura Studiów i Ekspertyz, nr 884/2002, s. 1.

⁴ S. Golimowska, *Polska bieda II*, IPiSS, Warszawa 1997, s. 21.

Wykres 1. Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2000-2011

Źródło: *Ubóstwo w Polsce w 2011 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych). GUS.*

Na powyższym wykresie zaprezentowane zostały dane obrazujące zmianę na przestrzeni lat 2005-2011 głównych wskaźników ubóstwa. W 2011 roku odnotowano wzrost poziomu zagrożenia ubóstwem skrajnym. Odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej granicy minimum egzystencji (obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych) wzrósł o 1 % w stosunku do roku 2010 i wyniósł 6,7%. Najbardziej niekorzystne zmiany dotyczące zagrożenia ubóstwem skrajnym dotknęły gospodarstwa domowe rolników (wzrost o 4,2% w stosunku do 2010 r.). Odnotowano również pogorszenie sytuacji gospodarstw domowych rencistów (wzrost odsetka gospodarstw żyjących poniżej minimum egzystencji o 3,4%)

Analizy Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na systematyczny spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem mierzonym według ustawowej granicy ubóstwa. Przyczyny takiego stanu rzeczy należy upatrywać w fakcie, iż od 2006 roku nie zmieniała się nominalna wartość progów interwencji socjalnej, a tym samym wartość granicy ubóstwa. Od 1 października 2012 roku, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. obowiązują

nowe zweryfikowane kryteria dochodowe: dla osoby samotnie gospodarującej – **542 zł**, dla osoby w rodzinie – **456 zł**.

Grupy najbardziej zagrożone ubóstwem w Polsce w 2011 roku.

W 2011 roku w gospodarstwach domowych, które w swym składzie miały co najmniej jedną osobę bezrobotną zagrożonych ubóstwem ustawowym było około 11,5% osób. W gospodarstwach z dwoma i więcej osobami bezrobotnymi problem ten dotyczył niemal co trzeciej osoby. Ubóstwo dotyka również rodziny, których członkowie wykonują pracę niskopłatną tj. rodziny utrzymujące się z pracy najemnej na stanowisku robotniczym. W 2011 roku stopa bezrobocia skrajnego wyniosła niespełna 9% a stopa ubóstwa ustawowego nieznacznie powyżej 9%. Grupa, która w znaczący sposób zagrożona była ubóstwem w Polsce to rolnicy. W najtrudniejszej sytuacji były osoby mieszkające w gospodarstwach rolników, których powierzchnia użytków rolnych wynosiła poniżej 2 hektary – wskaźniki zagrożenia ubóstwem skrajnym i ustawowym były dla nich dwukrotnie wyższe niż dla ogółu osób w gospodarstwach domowych rolników. Zrealizowane badanie wskazuje na korelację poziomu wykształcenia z zagrożeniem ubóstwem. Wyższe wykształcenie osoby będącej głową rodziny praktycznie wyklucza gospodarstwo domowe z populacji skrajnie ubogich. W gospodarstwach domowych, w których głowa rodziny posiada wykształcenie co najwyżej gimnazjalne stopa ubóstwa ustawowego wyniosła 14% natomiast stopa ubóstwa skrajnego 15%. W przypadku wykształcenia zawodowego wartość tych wskaźników ukształtowała się na poziomie ok 9,5%. W 2011 roku dzieci i młodzież do lat 18 stanowiły ok 31% populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym. Wśród osób powyżej 65 roku życia zagrożenie ubóstwem jest mniejsze niż wśród dzieci i młodzieży. W 2011 roku 4% osób starszych należało do gospodarstw domowych uznanych za skrajnie ubogie. Grupę znacząco zagrożoną ubóstwem stanowią również rodziny wielodzietne. Wśród rodzin co najmniej czworgiem dzieci około 29,5% żyło w 2011 roku w sferze ubóstwa ustawowego oraz 24% w sferze ubóstwa skrajnego. Czynnikiem zwiększającym zagrożenie ubóstwem jest również obecność w rodzinie osób niepełnosprawnych. Co ósmy członek gospodarstwa domowego z co najmniej dwoma osobami niepełnosprawnymi zagrożony był ubóstwem.

**Tabela 1. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według wybranych cech społeczno -
ekonomicznych gospodarstw domowych w latach 2010-2011.**

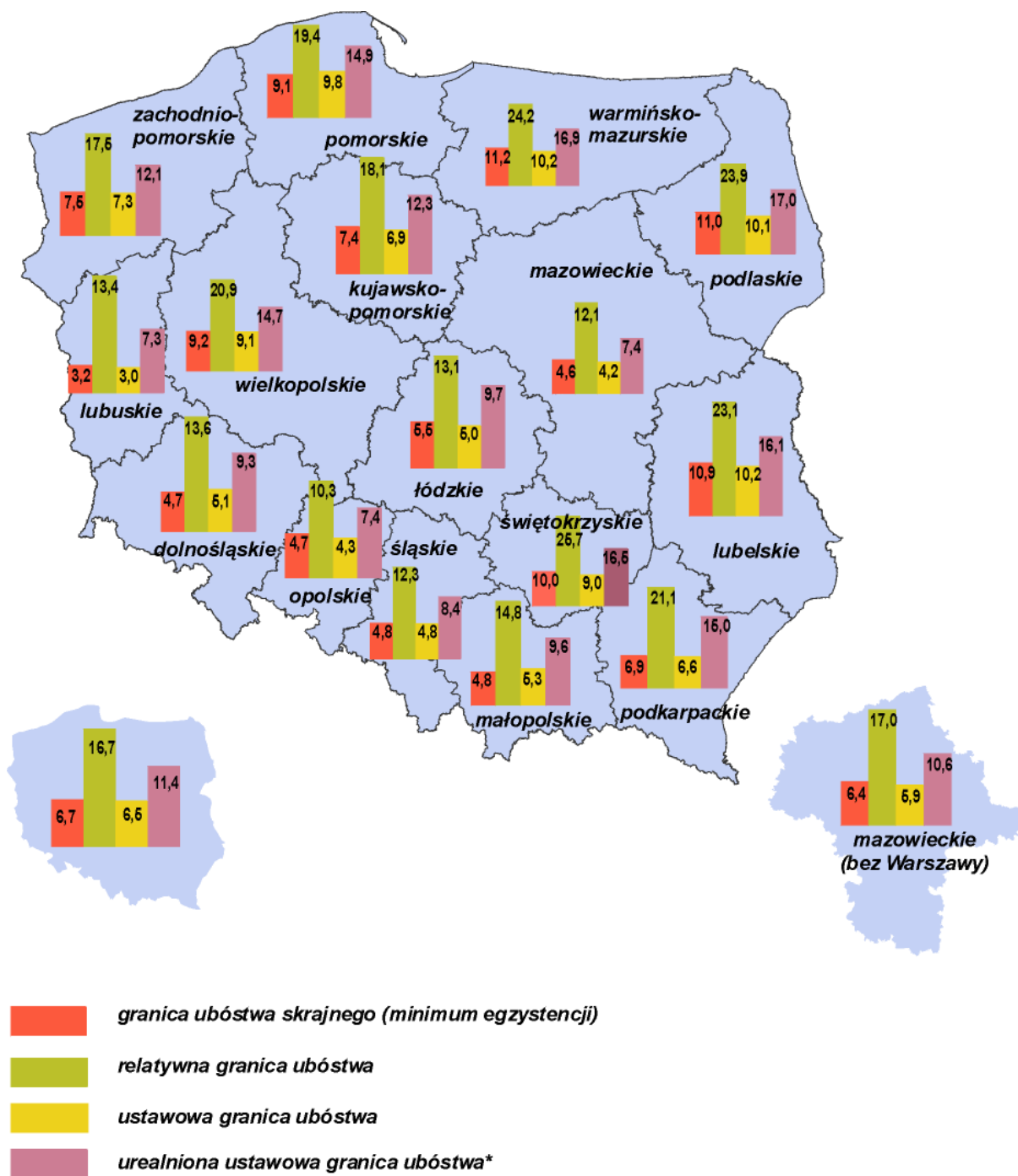
Wyszczególnienie	% osób w gosp. domowych o wydatkach poniżej					
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)		relatywnej gra- nicy ubóstwa		ustawowej gra- nicy ubóstwa	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Ogółem	5,7	6,7	17,1	16,7	7,3	6,5
Grupy społeczno- ekonomiczne gosp. domowych						
Pracowników	5,1	5,7	16,3	15,3	6,9	5,8
Rolników	8,9	13,1	25,9	28,7	12,1	13,4
Pracujących na własny rachunek	2,2	3,4	9,3	9,9	3,3	3,4
Emerytów	3,9	4,6	13,3	12,6	4,1	3,7
Rencistów	9,6	13	25,4	26,4	10,1	10,7
Utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	22,4	21,9	41,9	41	27	23,2
Typy gospodarstw domowych						
1 osobowe	2	2,4	6,7	6,3	2,4	2,1
Małżeństwa:						
bez dzieci na utrzymaniu	1,6	1,7	6,1	5,5	1	0,8
z 2 dzieci	3,7	4,8	14,7	13,8	5,4	4,7
z 3 dzieci	9,8	10,4	27,5	25,8	14,1	12,2
z 4 dzieci i więcej na utrzyma- niu	24	24	43,7	47,2	34,3	29,6
matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu	7,8	7,2	18,4	19,2	10,5	6,9

Źródło: Ubóstwo w Polsce w 2011 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych). GUS.

Terytorialne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa.

Wyniki badań ubóstwa wskazują, iż zasięg ubóstwa był zdecydowanie większy na wsi niż w miastach. Mieszkańcy wsi stanowili ponad 60% osób żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego i ustawowego. W 2011 roku odnotowano wzrost zasięgu skrajnego ubóstwa w stosunku do 2010 roku w najmniejszych miastach, na wsi a także w miastach liczących od 20 do 100 tysięcy mieszkańców. W pozostałych typach miejscowości odsetek osób uznanych za skrajnie ubogie kształtował się na poziomie zbliżonym do obserwowanego w 2010 roku. W 2011 roku ubóstwo ekonomiczne, podobnie jak w poprzednich latach, w największym stopniu dotyczyło mieszkańców województw północno – wschodnich i wschodnich: warmińsko mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego i świętokrzyskiego.

Mapa 1. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w 2011 r. według województw.

Źródło: Ubóstwo w Polsce w 2011 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych). GUS.

3. Zarys sytuacji społeczno – gospodarczej województwa świętokrzyskiego w 2011 r.

Województwo świętokrzyskie położone jest w środkowo – wschodniej części Polski. Wokół województwa świętokrzyskiego położonych jest 6 województw (mazowieckie, podkarpackie, małopolskie, śląskie, łódzkie, lubelskie). Świętokrzyskie należy do grona najmniejszych województw w kraju, jego powierzchnia wynosi 11 708 kilometrów kwadratowych. W świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 roku liczba ludności zamieszkującej obszar województwa świętokrzyskiego wyniosła 1289 tys. mieszkańców, tj. 3,3% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia na 1 km kwadratowy wynosiła 110 osób wobec 123 w kraju, wskaźnik ten charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem terytorialnym. Podregion kielecki, obejmujący centralne i północne obszary uprzemysłowione, był ponad dwukrotnie gęściej zaludniony niż podregion sandomiersko - jędrzejowski, który obejmuje rolnicze południe województwa. W miastach mieszkało ok. 44,3% ludności województwa.

W gospodarce województwa świętokrzyskiego na przestrzeni 2011 roku utrzymywała się względnie dobra koniunktura. Znalazło to odzwierciedlenie w poprawie sytuacji sfery produkcji a także sektora usług. Przeciętne zatrudnienie zwiększyło się w skali roku o 1,5%. Był to skutek coraz większej liczby zatrudnionych w sektorze prywatnym. W jednostkach publicznych odnotowano znaczny spadek zatrudnienia. Liczba bezrobotnych na koniec grudnia 2011 r. wyniosła 83,2 tys. i była większa niż rok wcześniej o 1,3%. Największe problemy ze znalezieniem pracy miały kobiety oraz osoby do 35 roku życia. Na koniec 2011 r. stopa bezrobocia wyniosła 15,3%. W 2011 r. w województwie świętokrzyskim bilans bezrobotnych kształtował się niekorzystnie. Znacznie wzrósł udział osób, które utraciły status bezrobotnego w wyniku niepotwierdzenia gotowości do pracy. Zwiększył się udział osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy. Urzędy pracy miały do dyspozycji wyraźnie mniej ofert pracy niż przed rokiem.

W 2011 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ukształtowało się na poziomie 3022,12 zł. Przeciwnie niż w latach poprzednich płace rosły w większym stopniu w sektorze prywatnym niż publicznym.

Tabela 2. Wybrane wskaźniki społeczno-gospodarcze województwa świętokrzyskiego w 2011 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Polska	Świętokrzyskie
1.	Ludność na 1 km kw.	122	108
2.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,34	-1,67
3.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	-0,11	-1,82
4.	Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w %	56,1	57,5
5.	Współczynnik zatrudnienia według BEAL w %	50,7	50,1
6.	Stopa bezrobocia BAEL w %	9,7	13
7.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w zł	3604,02	3022,12
8.	Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS w zł.	1669,22	1494,87
9.	Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych	986,24	960,41
10.	Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w ha.	6,9	3,9
11.	Mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności.	3,4	2,4
12.	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności (stan w dniu 31 XII)	1013	839
13.	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII)	19	5
14.	Udział liczby przedsiębiorstw rentownych w ogólnej liczbie badanych podmiotów w %	78,3	80,6

Źródło: Raport o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa świętokrzyskiego. GUS

4. Problematyka badań własnych

Zrealizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej – Obserwatorium Integracji Społecznej projekt badawczy miał charakter wielowymiarowy. W toku realizacji badania przeprowadzone zostały badania terenowe metodą wywiadów bezpośrednich PAPI. Wywiady odbywały się przy pomocy narzędzia badawczego w postaci ustrukturalizowanego kwestionariusza wywiadu. Wywiady bezpośrednie zostały przeprowadzone na próbie 1260 respondentów, wybranej w sposób losowy (losowy dobór próby). Poniżej znajduje się minimalna liczba respondentów w poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego.

Tabela 3. Wykaz liczby respondentów w poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego.

Powiat	Liczba respondentów
kielecki	202
konecki	82
ostrowiecki	113
skarżyski	78
starachowicki	93
m.Kielce	202
buski	73
jędrzejowski	88
kazimierski	35
opatowski	53
pińczowski	41
sandomierski	80
staszowski	73
włoszczowski	47
<u>RAZEM</u>	<u>1 260</u>

Źródło: Opracowanie własne.

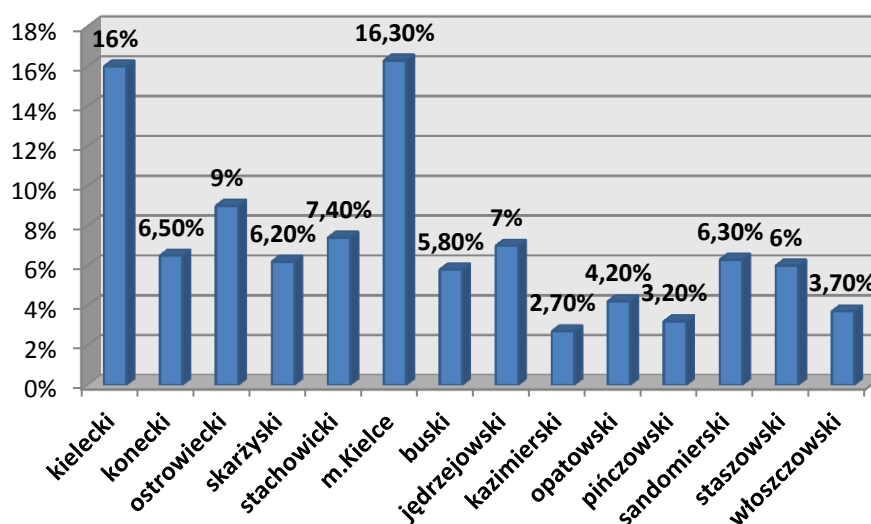
Celem tego badania było określenie skali ubóstwa według relatywnej granicy oraz określenie zasięgu subiektywnej granicy ubóstwa oraz jego przestrzennego rozmieszczenia.

Kolejną metodą zastosowaną w realizacji projektu badawczego była analiza danych zastanych (desk research). Na podstawie danych zastanych zbudowany został indeks ubóstwa według metody porządkowania liniowego. W skład indeksu weszły wskaźniki ekonomiczne i pozaekonomiczne.

5. Wyniki badań własnych

Charakterystyka badanej próby

Tabela 2. Struktura respondentów według powiatów zamieszkania.

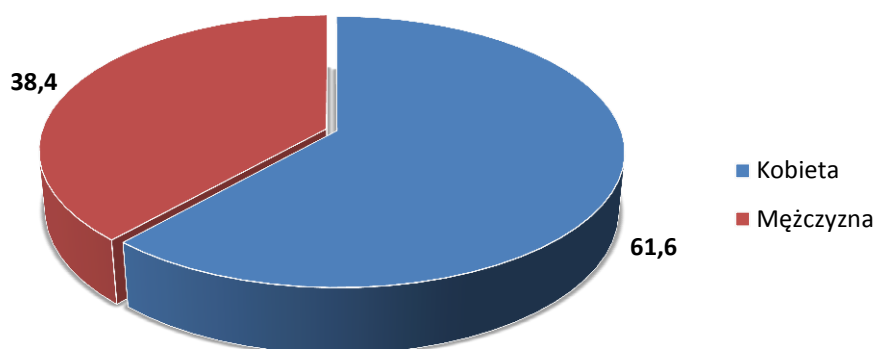

Źródło: Opracowanie własne.

Badanie zrealizowane zostało we wszystkich powiatach województwa świętokrzyskiego. Próba badawcza przyjęta do badania odzwierciedla w sposób proporcjonalny liczbę mieszkańców poszczególnych powiatów województwa świętokrzyskiego.

Rozkład respondentów pod względem płci prezentuje wykres nr 2.

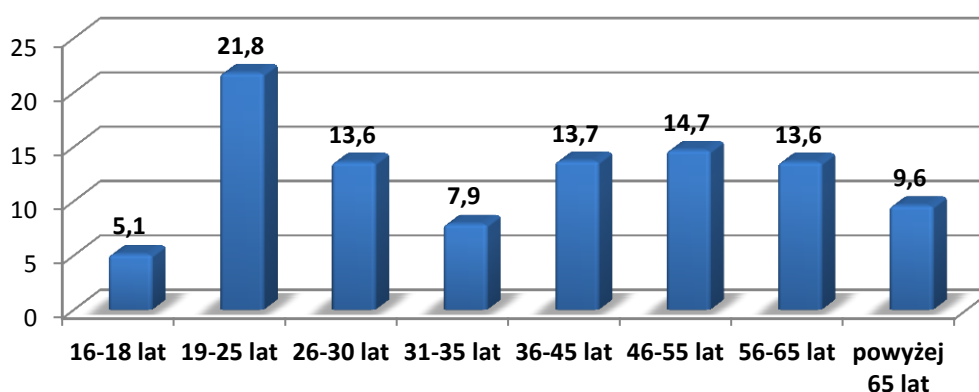
Wykres 2. Rozkład próby wg płci (%)

Źródło: Opracowanie własne.

W strukturze próby pod względem wieku respondentów największą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 19-25 lat (21,8%) oraz 46-55 lat (14,7%). 13,7% to osoby posiadające od 36 do 45 lat, natomiast 13,6% 26-30 oraz 56-65 lat. 9,6% to osoby powyżej 65 roku życia, natomiast najmniej liczną grupą były osoby mające 31-35 (7,9%) oraz 16-18 lat (5,1%). Dane prezentuje wykres 3.

Wykres 3. Rozkład próby wg wieku (%)

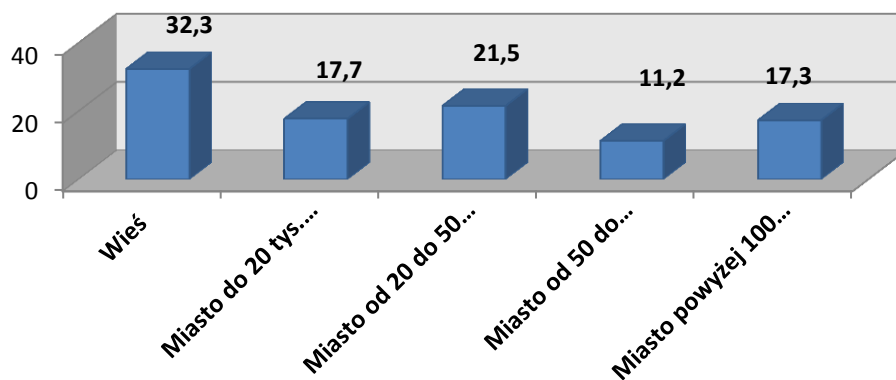

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejną analizowaną zmienną jest miejsce zamieszkania w rozróżnieniu na wieś, miasto do 20 tys. mieszkańców, miasto od 20 do 50 tys. mieszkańców, miasto od 50 do 100 tys. mieszkańców oraz miasto powyżej 100 tys. mieszkańców. Według uzyskanych danych stwierdzić można, iż najwięcej respondentów (32,3%) zamieszkiwało na terenach wiejskich. 21,5% badanych to mieszkańcy miast od 20 do 50 tys. mieszkańców, a 17,7% miast do 20 tys.

mieszkańców. 17,3% respondentów mieszka w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Najmniej osób zamieszkuje miasta od 50 do 100 tys. mieszkańców. Dokładne dane prezentuje wykres 4.

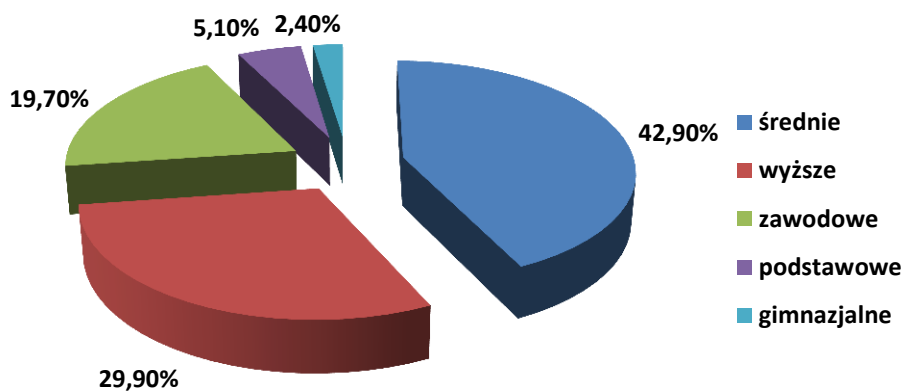
Wykres 4. Rozkład próby wg miejsca zamieszkania (%)

Źródło: Opracowanie własne.

Respondenci biorący udział w badaniu najczęściej posiadali wykształcenie średnie (42,9%) oraz wyższe (29,9%). Osoby z wykształceniem zawodowym stanowili 19,7% badanych, natomiast wykształcenie podstawowe 5,1%. Najmniejszy odsetek uczestniczących w badaniu mieszkańców województwa świętokrzyskiego stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym (2,4%).

Wykres 5. Rozkład próby wg wykształcenia (%)

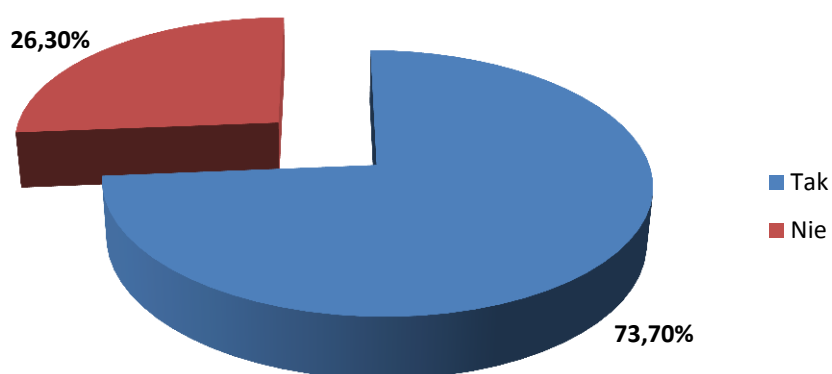

Źródło: Opracowanie własne.

Badana próba została dodatkowo przeanalizowana pod kątem obecności oraz liczby osób bezrobotnych oraz niepełnosprawnych w gospodarstwach domowych.

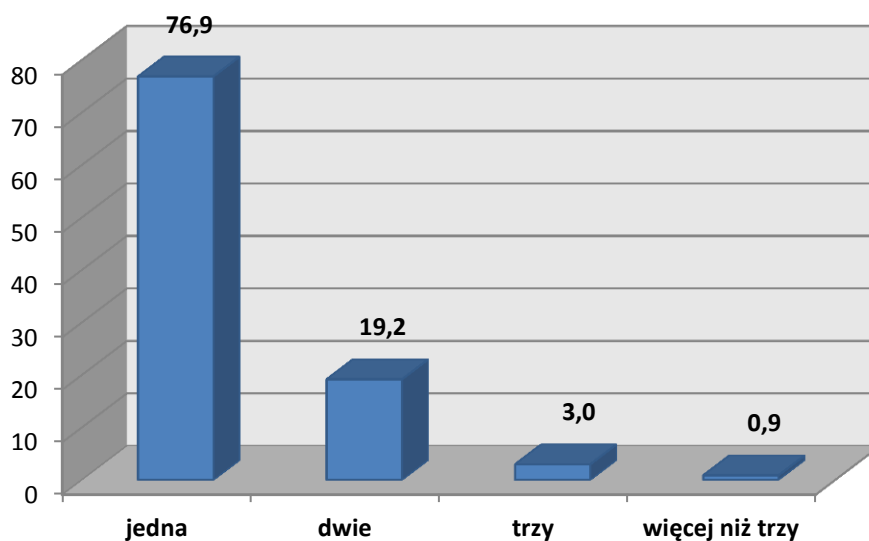
W 26,3% badanych gospodarstwach domowych przebywają osoby bezrobotne. 76,9% to gospodarstwa domowe z jedną osobą bezrobotną, natomiast 19,2% z dwoma. 3% gospodarstw z osobami bezrobotnymi to gospodarstwa w których funkcjonują trzy osoby bezrobotne. Dokładne dane prezentują wykresy 6 i 7.

Wykres 6. Obecność osób bezrobotnych w gospodarstwach domowych (%)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 7. Rozkład procentowy osób bezrobotnych wśród gospodarstw domowych z osobami bezrobotnymi (%)

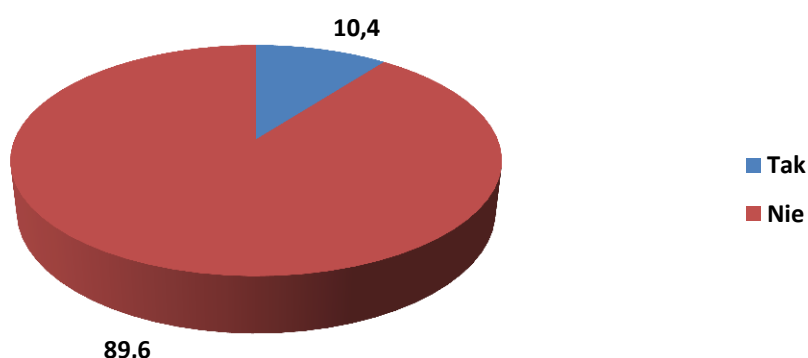

Źródło: Opracowanie własne.

Respondenci zostali zapytani o obecność osób niepełnosprawnych w swoich gospodarstwach domowych. Według wyników badania, w skład co dziesiątej rodziny w województwie świętokrzyskim wchodzi osoba niepełnosprawna. Najczęściej jest to jedna dorosła osoba niepełnosprawna (73,3%), rzadziej jedno niepełnosprawne dziecko (12,6%) oraz więcej niż jedna dorosła osoba niepełnosprawna (12,6%). Tylko 1,5% gospodarstw domowych z osobą niepełnosprawną to gospodarstwa z więcej niż jednym niepełnosprawnym dzieckiem.

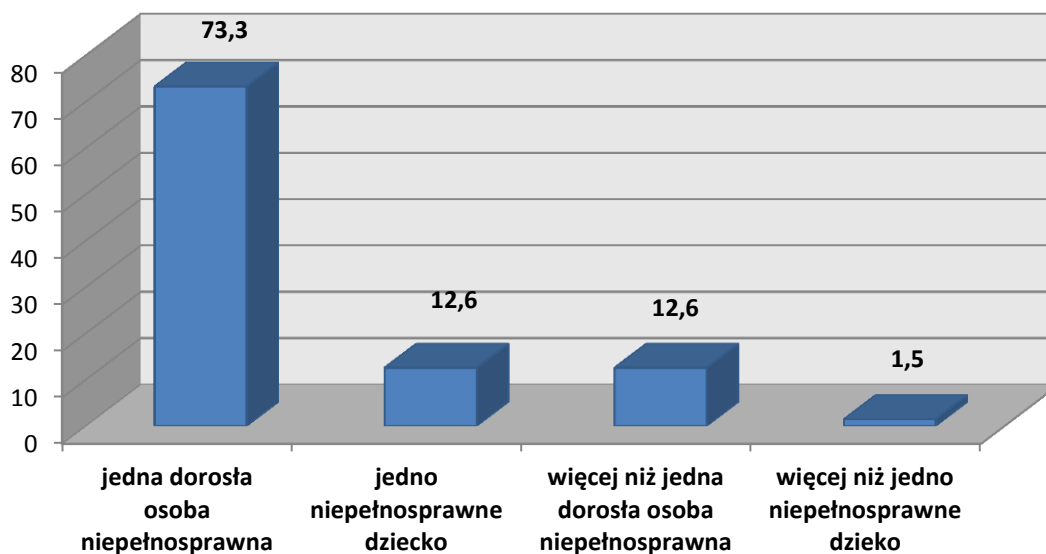
Wykres 8. Obecność osób niepełnosprawnych w gospodarstwach domowych (%)

Czy w Pana(i) gospodarstwie domowym przebywają osoby niepełnosprawne?

Źródło: Opracowanie własne.

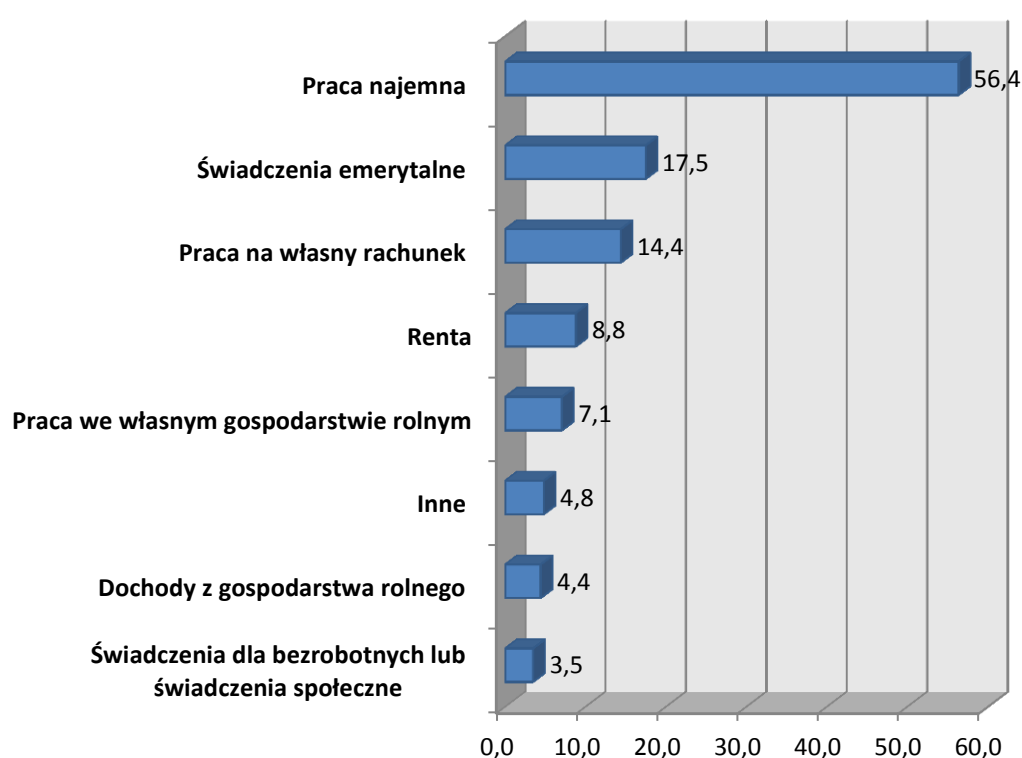
Wykres 9. Rozkład procentowy osób niepełnosprawnych wśród gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi (%).

Źródło: Opracowanie własne.

Według wyników badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy za główne źródło dochodów poszczególnych gospodarstw domowych w województwie świętokrzyskim można uznać pracę najemną (56,4% respondentów). Jako drugie źródło dochodów wskazywano na świadczenia emerytalne (17,5%), a także na pracę na własny rachunek (14,4%). 8,8% badanych wskazało, że głównym źródłem utrzymania jest renta. 7,1% respondentów jako podstawowe źródło dochodów deklaruje pracę we własnym gospodarstwie rolnym. Dokładne dane prezentuje wykres 10.

Wykres 10. Główne źródła dochodów gospodarstw domowych w woj. świętokrzyskim (%)

Źródło: Opracowanie własne.

Obserwując dane z Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące przeciętnego miesięcznego dochodu na 1 os. w Polsce i w województwie świętokrzyskim, zauważa się wzrost tego czynnika na przestrzeni lat 2009-2010. W Polsce dochód ten w 2010 roku wyniósł ogółem 1192,82 zł na 1 osobę miesięcznie, podczas gdy w województwie świętokrzyskim było to 1026,36 zł. Dochód z pracy najemnej kształtował się na poziomie 636,56 zł w Polsce, natomiast w województwie świętokrzyskim kwota ta równała się 486 zł. Dochody z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie w Polsce przypadające na 1 osobę w danym gospodarstwie

domowym to kwota 50,32 zł (w woj. świętokrzyskim 81,71 zł), natomiast z pracy na własny rachunek 109,26 zł (w woj. świętokrzyskim 95,91 zł). Osoby korzystające ze świadczeń społecznych miesięcznie osiągały dochód 337,03 zł w skali kraju, natomiast w skali województwa 322,46 zł. Ostatnią zmienną stanowi dochód do dyspozycji, który w 2010 roku kształtował się na poziomie 1147,18 zł w Polsce i 996,56 zł w województwie.

Tabela 4. Przeciętny miesięczny dochód na 1 os. w Polsce i woj. świętokrzyskim 2009-2010 (zł)

Jednostka terytorialna	ogółem		z pracy najemnej		z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie		z pracy na własny rachunek		ze świadczeń społecznych		dochód do dyspozycji	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
POLSKA	1114,49	1192,82	593,73	636,56	43,07	50,32	101,37	109,26	322,51	337,03	1071,67	1147,18
ŚWIĘTOKRZYSKIE	937,89	1026,36	471,08	486,00	55,60	81,71	81,79	95,91	291,39	322,46	909,40	996,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie badań można stwierdzić, iż ponad połowa mieszkańców województwa świętokrzyskiego posiada oszczędności (58%), natomiast w przypadku braku gromadzenia tego typu zasobów finansowych jako główną tego przyczynę wskazywano na brak wolnych funduszy po dokonaniu wszystkich opłat.

Wykres 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie o posiadanie oszczędności (%)

Czy w Pana(i) gospodarstwie domowym posiadacie Państwo jakieś oszczędności?

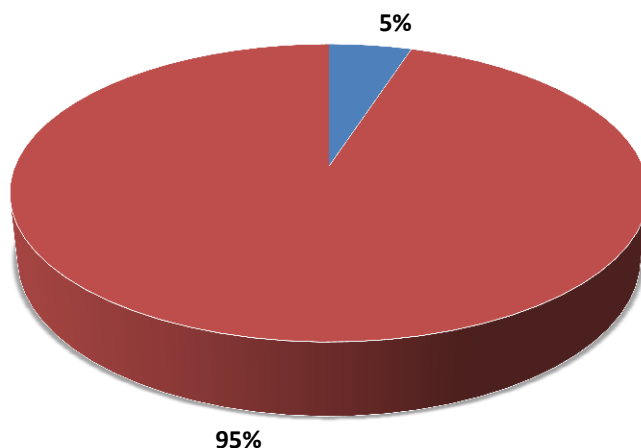

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 12. Powód nieposiadania oszczędności w danych gospodarstwach domowych

Dlaczego nie posiadacie Państwo żadnych oszczędności?

- Ponieważ nie mam takiej potrzeby, chociaż mógłbym(abym) coś odkładać.
- Ponieważ po dokonaniu wszystkich opłat nie mam już co odkładać.

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę szacunek dochodów oraz wydatków mieszkańców województwa świętokrzyskiego zostali oni poproszeni o dokonanie oceny swoich odczuć odnośnie własnego poziomu życia. 45,4% osób biorących udział w badaniu wskazało, iż ich poziom życia jest średni, co oznacza, że osoby w danym gospodarstwie domowym mają wystarczającą ilość pieniędzy na codzienne wydatki, jednak istnieje konieczność oszczędzania na poważniejsze zakupy. 27,7% badanych w gospodarstwach domowych żyje skromnie (codzienne oszczędne gospodarowanie posiadanymi finansami). 19% uważa, że żyje dobrze, czyli wystarcza im na wiele bez specjalnego oszczędzania. 4,9% gospodarstw domowych żyje bardzo biednie i nie wystarcza im nawet na podstawowe potrzeby. Dokładne dane prezentuje wykres 13.

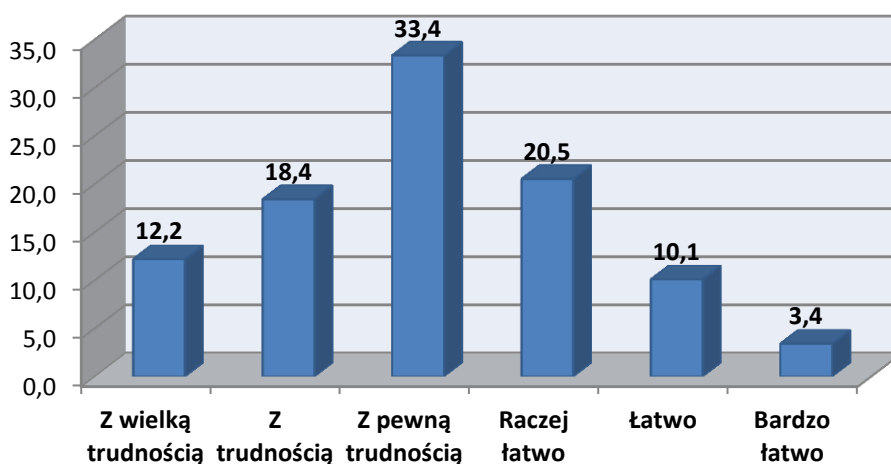
Wykres 13. Ocena sytuacji ekonomicznej własnego gospodarstwa domowego (%).

Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkańcy województwa świętokrzyskiego deklarują w większości, że z pewną trudnością wiążą koniec z końcem (33,4%), natomiast 20,5% ocenia, iż jest to dla ich gospodarstwa domowego raczej łatwe. 18,4% respondentów oceniło, iż w ich przypadku posiadany poziom dochodów nastęrcza pewnej trudności w regulowaniu ponoszonych kosztów z miesiąca na miesiąc, a 12,2% ocenia tę trudność jako wielką. Tylko 10,1% badanych uważa, iż godzenie wydatków z dochodami jest łatwe, natomiast zaledwie 3,4% ocenia je jako bardzo łatwe.

Wykres 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy z aktualnym dochodem netto (na rękę) może Pan(i) wiązać koniec z końcem?" (%)

Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkańcy województwa świętokrzyskiego zostali poproszeni o podanie poziomów miesięcznych dochodów netto swojego gospodarstwa domowego, który uznaliby za bardzo dobry, dobry, wystarczający, niewystarczający, zły oraz bardzo zły. Uśrednione kwoty przedstawione zostały w tabeli 5. Jako bardzo dobrą granicę dochodów uznano średnio kwotę w wysokości 5856,4 zł. Poziom dobry określony został przez respondentów na poziomie 3850,5 zł netto na gospodarstwo domowe. Za wystarczający poziom dochodów mieszkańcy województwa świętokrzyskiego uznali 2798,6 zł, natomiast kwota 1845,9 zł określa poziom niewystarczający do swobodnego funkcjonowania. Dochód gospodarstwa domowego w wysokości 1342,8 zł oceniany jest jako zły, natomiast jako bardzo zły 934,1 zł.

Tabela 5. Zasięg ubóstwa subiektywnego.

Subiektywna ocena poziomu dochodów	Średnia kwota (zł)
Bardzo dobry	5856,4
Dobry	3850,5
Wystarczający	2798,6
Niewystarczający	1845,9
Zły	1342,8
Bardzo zły	934,1

Źródło: Opracowanie własne.

Zasięg ubóstwa relatywnego

Zgodnie z zaleceniami Eurostatu (Urząd Statystyczny Unii Europejskiej) przyjęto, że za zagrożone ubóstwem uważa się osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód netto jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany dochodu netto w danym kraju.

Według danych GUS w 2011 roku mediana miesięcznego dochodu netto na 1 osobę w gospodarstwach domowych w Polsce wyniosła 1272,00 zł. Zatem przyjęta granica ubóstwa w poniższym badaniu wynosić będzie 763,20 zł.

Poniższa tabela przedstawia odsetek respondentów wskazujących dochody netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym poniżej przyjętej granicy ubóstwa w podziale na powiaty.

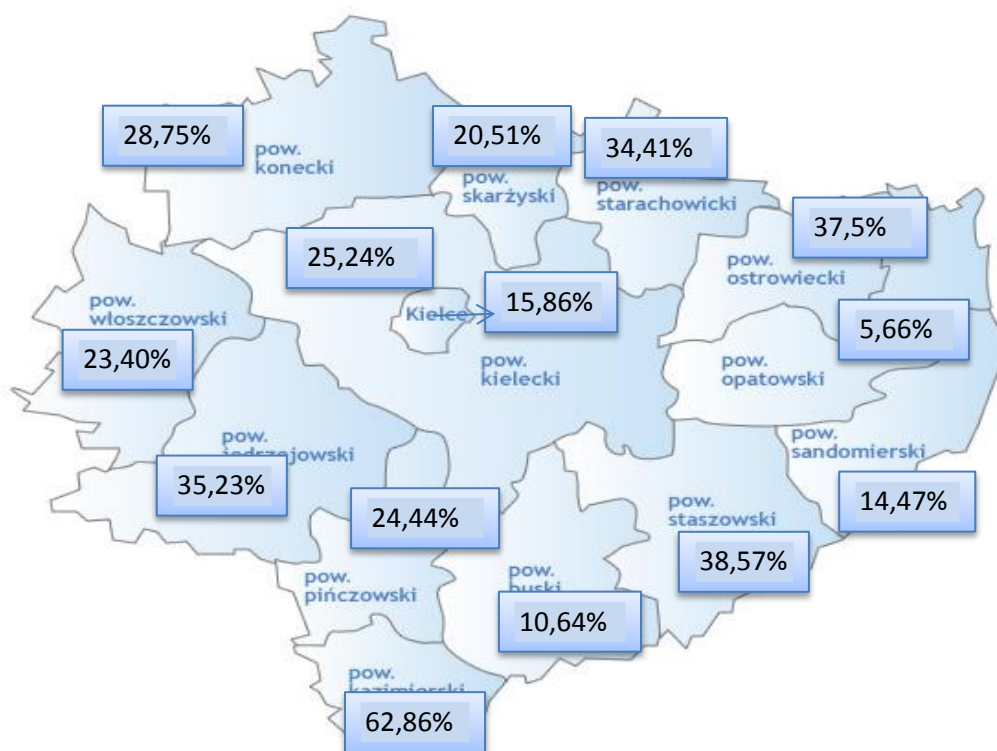
Tabela 6. Stopa ubóstwa obiektywnego w powiatach województwa świętokrzyskiego (%)

Powiat	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem
buski	10,64%
jędrzejowski	35,23%
kazimierski	62,86%
kielecki	25,24%
konecki	28,75%
pińczowski	24,44%
opatowski	5,66%
ostrowiecki	37,50%
sandomierski	14,47%
skarżyski	20,51%
starachowicki	34,41%
staszowski	38,57%
włoszczowski	23,40%
miasto Kielce	15,89%
województwo świętokrzyskie	26,20%

Źródło: Opracowanie własne.

Aż 26,20% spośród badanych gospodarstw domowych w województwie świętokrzyskim osiąga dochód netto na 1 osobę poniżej przyjętej granicy ubóstwa, tj. poniżej 763,20 zł miesięcznie. Największy odsetek gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem występuje w powiecie kazimierskim, w którym prawie 2/3 ankietowanych gospodarstw zadeklarowało dochody netto poniżej 763,20 PLN. Najmniejszy odsetek gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem odnotowano w powiecie opatowskim.

Tabela 2. Przestrzenne rozmieszczenie ubóstwa wg. relatywnej granicy ubóstwa(%)

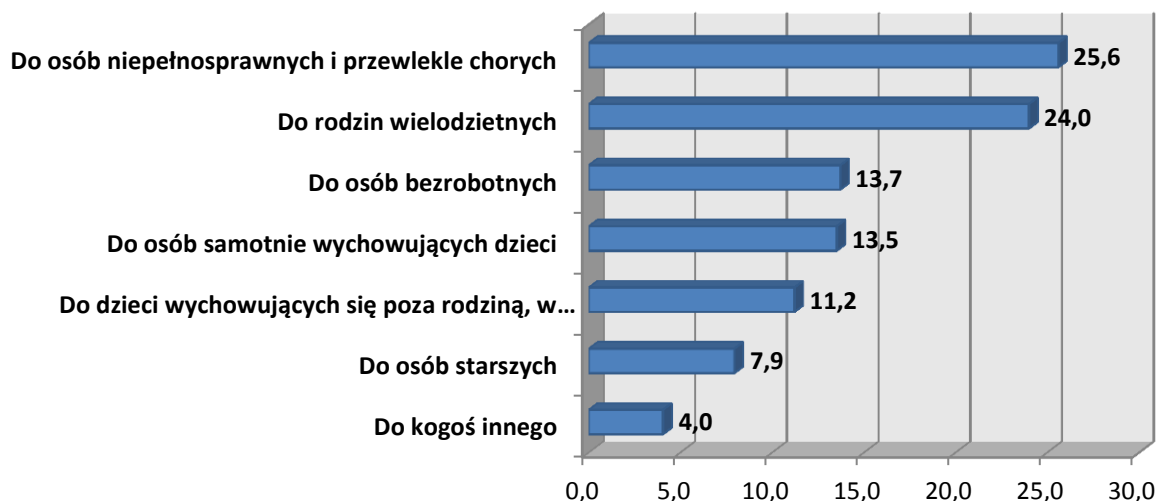

Źródło: Opracowanie własne.

Pomoc społeczna – grupy docelowe oraz preferowane formy pomocy

Według mieszkańców województwa świętokrzyskiego, pomoc przede wszystkim powinna trafić w pierwszej kolejności do osób niepełnosprawnych i przewlekle chorych – odpowiedziało tak 25,6%. Niewiele mniej osób (bo 24% wszystkich badanych) wskazało, iż to rodziny wielodzietne powinny przede wszystkim jak najszybciej otrzymać pomoc. Dla 13,7% mieszkańców województwa świętokrzyskiego osoby bezrobotne są grupą, którą w pierwszej kolejności należy wesprzeć, natomiast dla 13,5% powinny być to osoby samotnie wychowujące dzieci. 11,2% osób biorących udział w badaniu uważa, że niecierpiącym zwłoki wsparciem powinny zostać objęte dzieci wychowujące się poza rodziną, w domach dziecka, natomiast 7,9% wskazało w tym przypadku na osoby starsze. Dokładne dane prezentuje wykres 15.

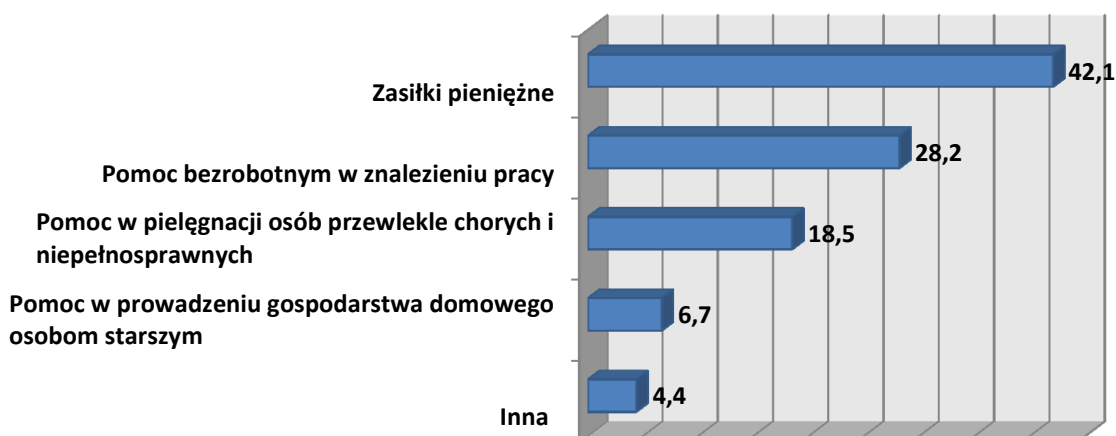
Wykres 15. Osoby, do których w pierwszej kolejności powinna trafić pomoc społeczna (%).

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejną istotną kwestią jest forma pomocy, jaka powinna być przyznana osobom najbardziej potrzebującym. Respondenci w 42,1% uznali, że powinny być to przede wszystkim zasiłki pieniężne, natomiast dla 28,2% pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy. 18,5% mieszkańców województwa świętokrzyskiego uznało, że odpowiednią formą pomocy byłaby pomoc w pielęgnacji osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych, natomiast 6,7% stwierdziło, że pomoc w prowadzeniu gospodarstwa osobom starszym.

Wykres 16. Preferowane formy pomocy dla osób najbardziej potrzebujących (%).

Źródło: Opracowanie własne.

6. Indeks ubóstwa

Do zbudowania indeksu ubóstwa w województwie świętokrzyskim zastosowano metodę porządkowania liniowego. W literaturze z zakresu metodologii badań wyróżnić możemy 3 rodzaje metod porządkowania liniowego:

1. Metody diagramowe – stosuje się w nich graficzną prezentację macierzy odległości zwaną diagramem.
2. Procedury oparte na zmiennej syntetycznej
 - bezwzorcowe – w metodach bezwzorcowych zmienna syntetyczna jest funkcją znormalizowanych wartości zmiennych wejściowych,
- metody te wymagają wcześniejszej stymulacji zmiennych wejściowych,
 - wzorcowe – w metodach wzorcowych wykorzystywane jest pojęcie obiektu wzorcowego, czyli obiektu modelowego o pożądanych wartościach zmiennych wejściowych,
- miara syntetyczna konstruowana jest na podstawie odległości pomiędzy obserwowanym obiektem, a obiektem wzorcowym.

3. Metody iteracyjne – w metodach iteracyjnych przyjmowana jest funkcja kryterium dobroci grupowania i w kolejnych iteracjach szukamy takiego uporządkowania liniowego obiektów, które optymalizują wartość funkcji kryterium aż do osiągnięcia przez nią wartości optymalnej (maksymalnej lub minimalnej).

W niniejszym opracowaniu, w celu zbadania poziomu ubóstwa, posłużono się metodą porządkowania liniowego, która pozwala na ustalenie hierarchii obiektów tzn. uporządkowania ich w chronologii od stojącego najwyżej do znajdującego się w niej najniżej. W ujęciu geometrycznym, porządkowanie liniowe obiektów polega na rzutowaniu punktów reprezentujących obiekty, umieszczone w wielowymiarowej przestrzeni na prostą. Uporządkowanie liniowe obiektów jest możliwe w sytuacji kiedy charakteryzujące je zmienne są mierzalne na skali porządkowej. Jeżeli w badaniu występują również zmienne na skali przedziałowej niezbędna jest ich normalizacja, która umożliwi ich porównywalność.

W niniejszej analizie zastosowano bezwzorcową metodę wyznaczania zmiennej syntetycznej z wykorzystaniem uśrednienia unormowanych wartości ze stymulowanych zmiennych wejściowych, przypisując im odpowiednie wagi. Funkcję agregującą zmienne wejściowe możemy zdefiniować, jako średnią arytmetyczną

Poszczególne mierniki syntetyczne różnią się między sobą sposobem normalizacji zmiennych wejściowych oraz systemami wag. Przykładem metody bazującej na normalizacji rangowej, która jest wykorzystywana, gdy obiekty są charakteryzowane zmiennymi mierzonymi na skali porządkowej, jest metoda rang. Na wstępie dokonujemy stymulacji zmiennych, czyli zamieniamy destymulanty i nominanty na stymulanty. Stymulacja destymulant dokonywana jest najczęściej według przekształcenia ilorazowego lub różnicowego. Następnie dokonujemy normalizacji zmiennych, czyli transformacji zmiennych diagnostycznych w możliwości ich porównywania. Normalizację można przeprowadzić za pomocą standaryzacji klasycznej, w wyniku której średnia arytmetyczna zmiennej przyjmuje wartość 0 a odchylenie standardowe 1. W kolejnym kroku dla każdego obiektu wyznacza się sumę przyporządkowanych mu rang ze względu na wszystkie zmienne. Gdy dana wartość zmiennej występuje w więcej niż jednym obiekcie, przyporządkowujemy im jednakową rangę będącą średnią arytmetyczną z przysługujących im rang. Następnie wylicza się wartość zmiennej syntetycznej jako średnią wartość rang.

W celu zdiagnozowania poziomu ubóstwa w powiatach województwa świętokrzyskiego uwzględniono monetarne i niemonetarne determinanty ubóstwa. Dla potrzeb niniejszego opracowania przy ustalaniu zmiennych diagnostycznych wykorzystano dane GUS – Bank Danych Lokalnych, sprawozdania MPiPS oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach. Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjęto następujące zmienne diagnostyczne:

- X_1 – stopa bezrobocia,
- X_2 – liczba osób długotrwale bezrobotnych w łącznej liczbie mieszkańców,
- X_3 – przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto,
- X_4 – dochody budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
- X_5 – liczba osób korzystających z pomocy społecznej w łącznej liczbie mieszkańców,
- X_6 – liczba osób w rodzinach wielodzietnych otrzymujących pomoc w łącznej liczbie osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej,
- X_7 – liczba osób w rodzinach niepełnych korzystających z pomocy w łącznej liczbie osób w rodzinach otrzymujących pomoc społeczną.

Powyższe zmienne diagnostyczne poddane zostały standaryzacji oraz normalizacji. W ramach kolejnych czynności zmiennym nadano rangi co umożliwiła uszeregowanie powiatów pod względem poszczególnych zmiennych diagnostycznych. W oparciu o nadane rangi wyznaczona została zmienna syntetyczna stanowiąca średnią arytmetyczną poszczególnych rang. W oparciu o uzyskane poziomy zmiennej syntetycznej ustalono przedziały liczbowe określające stopień zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa świętokrzyskiego.

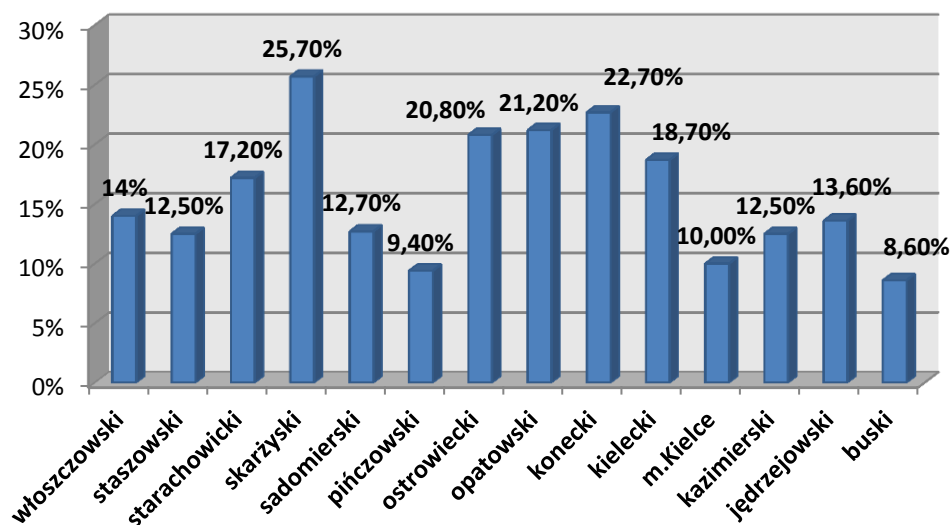
Jednym z najbardziej istotnych czynników niemonetarnych generującym ubóstwo jest bezrobocie. Stopa bezrobocia rejestrowanego w naszym województwie, na koniec 2011 roku, najniższą wartość notuje w powiecie buskim (8,6%) a najwyższą w powiecie skarżyskim – 25,7 tj. trzykrotnie więcej. Szczegółowe dane o stopie bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim.

L.p.	Powiat	Stopa bezrobocia w %
1.	buski	8,6
2.	jędrzejowski	13,6
3.	kazimierski	12,5
4.	m. Kielce	10,0
5.	kielecki	18,7
6.	konecki	22,7
7.	opatowski	21,2
8.	ostrowiecki	20,8
9.	pińczowski	9,4
10.	sandomierski	12,7
11.	skarżyski	25,7
12.	starachowicki	17,2
13.	staszowski	12,5
14.	włoszczowski	14,0
15.	województwo	15,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Kielcach.

Wykres 17. Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Kielcach.

Stopa bezrobocia rejestrowanego, na koniec 2011 roku, wyniosła w Polsce 12,5%. Zdecydowanie niższe od średniej krajowej bezrobocie zanotowano w 2 powiatach naszego województwa tj. buskim i pińczowskim. W obydwu z nich, stopa bezrobocia wyrażała się liczbą jednocyfrową, wynoszącą odpowiednio 8,6% i 9,4%. Do grupy, w której bezrobocie oscylowało wokół średniej krajowej zaliczamy powiaty: m.Kielce (10,0%), kazimierski (12,5%), staszowski (12,5%), sandomierski (12,7%), jędrzejowski (13,6%) oraz włoszczowski (14,0%). Grupę, w której bezrobocie znacząco przekracza średnią krajową stanowią powiaty: starachowicki (17,2%), kielecki (18,7%), ostrowiecki (20,8%), opatowski (21,2%), konecki (22,7%) oraz powiat, w którym bezrobocie ponad dwukrotnie przekracza średnią krajową czyli skarżyski – 25,7%.

Oslabienie rynku pracy to nie tylko ogólny wzrost ilości osób bezrobotnych, ale również wzrost ilości osób, które są długotrwale bezrobotne – czyli pozostają bez pracy przez minimum rok. Liczba takich osób ciągle rośnie. Długotrwale bezrobocie to kolejny niemone-tarny czynnik mający wpływ na poziom zagrożenia ubóstwem.

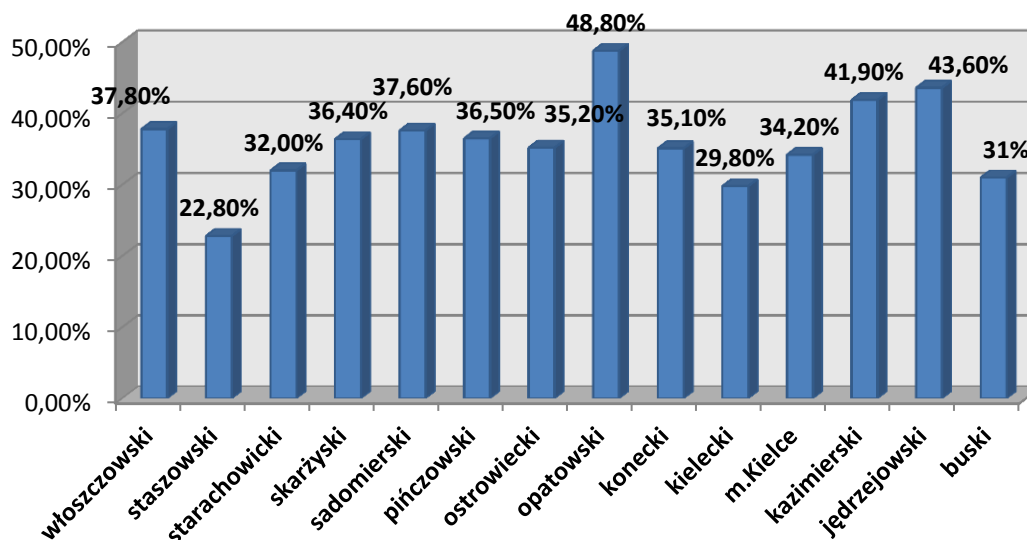
Wskaźnik udziału pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w liczbie bezrobotnych ogółem, na dzień 31.12.2011r., w skali kraju wynosi 34,6%. Ten sam wskaźnik w naszym regionie zawiera się w przedziale od 22,8% dla powiatu staszowskiego do 48,8% w przypadku powiatu opatowskiego.

Tabela 8. Udział pozostających bez pracy powyżej 1 roku w liczbie bezrobotnych ogółem.

l.p.	Powiat	Wskaźnik bezrobocia długotrwałego w %
1.	buski	31,0
2.	jędrzejowski	43,6
3.	kazimierski	41,9
4.	grodzki Kielce	34,2
5.	kielecki	29,8
6.	konecki	35,1
7.	opatowski	48,8
8.	ostrowiecki	35,2
9.	pińczowski	36,5
10.	sandomierski	37,6
11.	skarżyski	36,4
12.	starachowicki	32,0
13.	staszowski	22,8
14.	włoszczowski	37,8
15.	województwo	36,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Kielcach.

Wykres 18. Udział pozostających bez pracy powyżej 1 roku w liczbie bezrobotnych ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Kielcach.

Wskaźnik długotrwale bezrobotnych dla Polski był zdecydowanie wyższy niż odnotowany w powiatach: staszowskim (22,8) i kieleckim (29,8). Powiaty o porównywalnej wielkości wskaźnika długotrwałego bezrobocia z poziomem krajowym to: buski (31,0), starachowicki (32,0), miasto Kielce (34,2), konecki (35,1) oraz ostrowiecki (35,2). Powiaty ze wskaźnikiem wyższym niż średnia województwa wynosząca 36,0 to: skarżyski (36,4), pińczowski (36,5), sandomierski (37,6), włoszczowski (37,8), kazimierski (41,9), jędrzejowski (43,6) oraz opatowski (48,8).

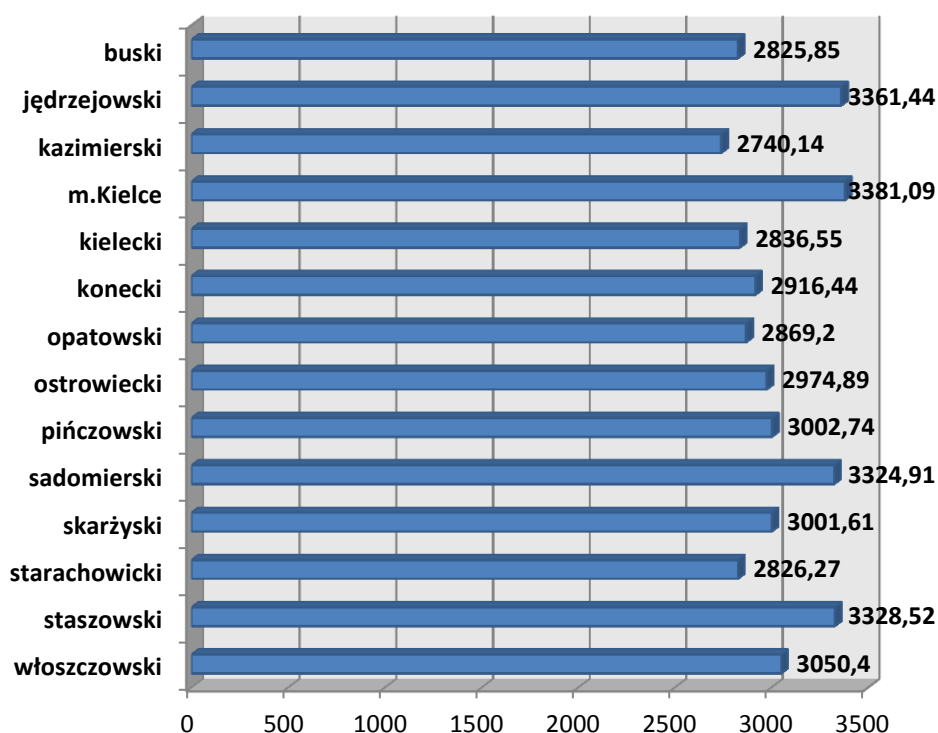
Poziom miesięcznego wynagrodzenie brutto to jeden z najważniejszych, monetarnych czynników mających wpływ na poziom zagrożenia ubóstwem. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, na koniec 2011 roku, w skali kraju było o ponad 30% wyższe niż w województwie świętokrzyskim**, w którym wyniosło 3 031,44 zł. Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w poszczególnych powiatach naszego województwa przedstawia poniższa tabela:

Tabela 9. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto.

Lp.	Powiat	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł
1.	buski	2 825,85
2.	jędrzejowski	3 361,44
3.	kazimierski	2 740,14
4.	grodzki Kielce	3 381,09
5.	kielecki	2 836,55
6.	konecki	2 916,44
7.	opatowski	2 869,20
8.	ostrowiecki	2 974,89
9.	pińczowski	3 002,74
10.	sandomierski	3 324,91
11.	skarżyski	3 001,61
12.	starachowicki	2 826,27
13.	staszowski	3 328,52
14.	włoszczowski	3 050,54
15.	województwo	3 031,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Wykres 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, na koniec 2011 roku, odnotowano w mieście Kielce – 3 381,09 zł. Pozostałe powiaty, w których wynagrodzenie przekroczyło pułap 3 tys. zł to: jędrzejowski (3 361,44 zł), staszowski (3 328,52 zł), sandomierski (3 324,91 zł), włoszczowski (3 050,54 zł), pińczowski (3 002,74 zł) i skarżyski (3 001,61 zł). W pozostałych powiatach przeciętne miesięczne wynagrodzenie było niższe niż 3 tys. zł i wynosiło w powiecie: ostrowieckim – 2 974,89 zł, koneckim – 2 916,44 zł, opatowskim – 2 869,20 zł, kieleckim – 2 836,55 zł, starachowickim – 2 826,27 zł, buskim – 2 825,85 zł oraz kazimierskim – 2 740,14 zł.

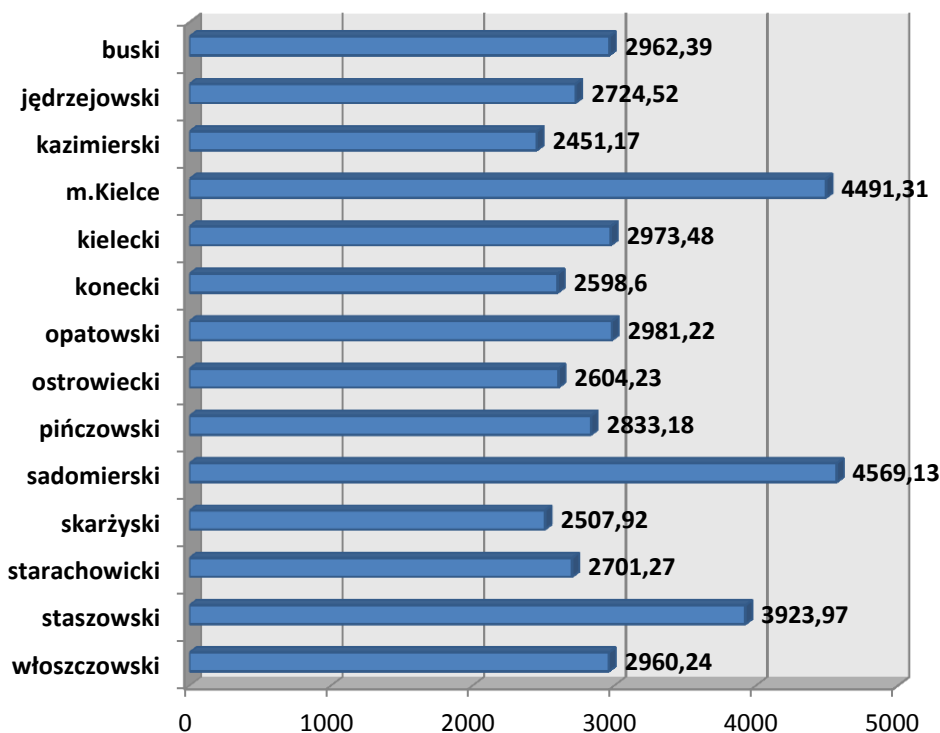
Kolejny monetarny czynnik determinujący poziom ubóstwa to dochody i wydatki budżetów samorządów gminnych przeliczeniu na 1 mieszkańca. Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu, na 1 mieszkańca, w skali kraju, na koniec 2011 roku, były wyższe od średniego dochodu w naszym województwie wynoszącego 3 091,62 zł o niecałe 10%.

Tabela 10. Dochody samorządów na 1 mieszkańca.

L.p.	Powiat	Dochody jst na 1 mieszkańca w zł
1.	buski	2 962,39
2.	jędrzejowski	2 724,52
3.	kazimierski	2 451,17
4.	grodzki Kielce	4 491,31
5.	kielecki	2 973,48
6.	konecki	2 598,60
7.	opatowski	2 981,22
8.	ostrowiecki	2 604,23
9.	pińczowski	2 833,18
10.	sandomierski	4 569,13
11.	skarżyski	2 507,92
12.	starachowicki	2 701,27
13.	staszowski	3 923,97
14.	włoszczowski	2 960,24
15.	województwo	3 091,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Wykres 20. Dochody samorządów gminnych na 1 mieszkańca.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

W trzech powiatach naszego województwa odnotowano dochody gmin na poziomie wyższym niż średnia krajowa. Są to powiaty: sandomierski (4 569,13 zł), m. Kielce (4 491,31 zł) oraz staszowski z kwotą 3 923,97 zł. W pozostałych 11 powiatach dochód na 1 mieszkańca jest zdecydowanie niższy od wskaźnika krajowego – różnica wynosi od ponad 10 do ponad 25%. Dochód ten rażąco również odbiega od poziomu dochodów w powiecie sandomierskim czy grodzkim Kielce – przedział rozpiętości różnicy wynosi od 35 do 46%.

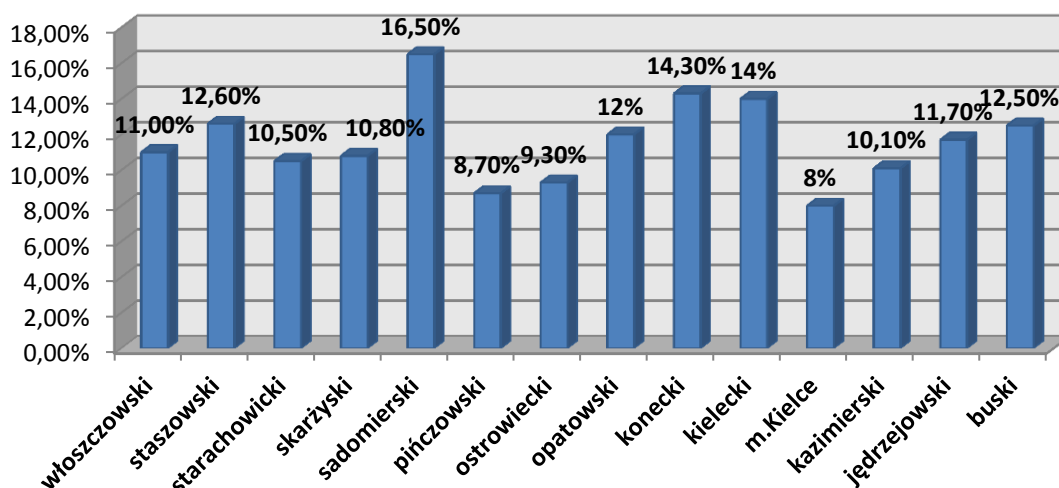
Kolejnym, istotnym niemonetarnym wskaźnikiem poziomu zagrożenia ubóstwem jest współczynnik pauperyzacji czyli iloraz liczby osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej i łącznej liczby mieszkańców. Współczynnik pauperyzacji w ujęciu powiatowym przedstawia tabela 11.

Tabela 11. Współczynnik pauperyzacji w powiatach województwa świętokrzyskiego.

L.p.	Powiat	WP w %
1.	buski	12,5
2.	jędrzejowski	11,7
3.	kazimierski	10,1
4.	grodzki Kielce	8,0
5.	kielecki	14,0
6.	konecki	14,3
7.	opatowski	12,0
8.	ostrowiecki	9,3
9.	pińczowski	8,7
10.	sandomierski	16,5
11.	skarżyski	10,8
12.	starachowicki	10,5
13.	staszowski	12,6
14.	włoszczowski	11,0
15.	województwo	11,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r.

Wykres 21. Współczynnik pauperyzacji w powiatach województwa świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r

W powiatach naszego województwa, na koniec 2011 roku, współczynnik pauperyzacji kształtuje się w przedziale od 8,0 w mieście Kielce do 16,5 w powiecie sandomierskim. W trzech powiatach tj. grodzki Kielce, pińczowski i ostrowiecki wskaźnik ten przyjmuje wielkości jednocyfrowe i wynosi odpowiednio: 8,0, 8,7 i 9,3 oscylując tym samym w granicach indeksu krajowego, który wynosi 9,0. W pozostałych 11 jednostkach samorządu terytorialnego województwa, wskaźnik ten przyjmując odpowiednio wartości w powiatach: kazimierskim – 10,1, starachowickim – 10,5, skarżyskim – 10,8, włoszczowskim – 11,0, jędrzejowskim – 11,7, opatowskim – 12,0, buskim – 12,5, staszowskim – 12,6, kieleckim – 14,0, koneckim – 14,3 oraz sandomierskim – 16,5, w sposób zdecydowany odbiega in minus od wskaźnika krajowego.

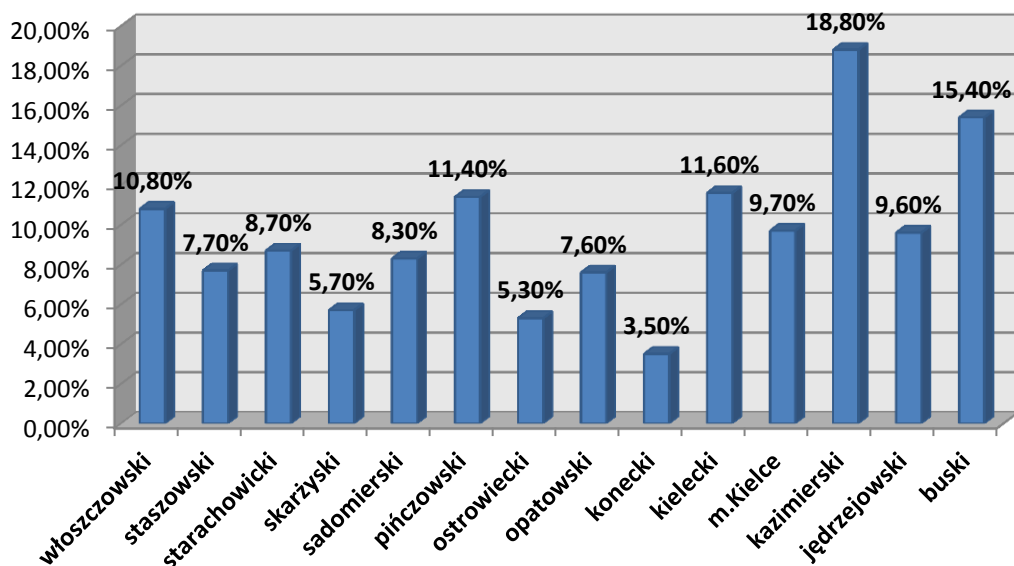
Następnym istotnym, niemonetarnym wskaźnikiem określającym zarówno poziom zagrożenia ubóstwem jak i jednocześnie charakteryzującym strukturę osób korzystających ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej jest indeks wyrażający iloraz liczby osób w rodzinach wielodzietnych korzystających z pomocy społecznej i liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców. Indeks ten w skali ogólnopolskiej wynosi 11,5 a dla województwa 10,8.

Tabela 12. Indeks rodzin wielodzietnych.

L.p.	Powiat	Indeks rodzin wielodzietnych w %
1.	buski	15,4
2.	jędrzejowski	9,6
3.	kazimierski	18,8
4.	grodzki Kielce	9,7
5.	kielecki	11,6
6.	konecki	3,5
7.	opatowski	7,6
8.	ostrowiecki	5,3
9.	pińczowski	11,4
10.	sandomierski	8,3
11.	skarżyski	5,7
12.	starachowicki	8,7
13.	staszowski	7,7
14.	włoszczowski	10,8
15.	województwo	10,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r.

Wykres 22. Indeks rodzin wielodzietnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r.

W województwie świętokrzyskim dwa powiaty tj. kazimierski i buski charakteryzuje indeks rodzin wielodzietnych zdecydowanie wyższy (odpowiednio wynoszący: 18,8 i 15,4) niż wskaźnik ogólnopolski. Drugostronnie, uzyskując wyszczególniony indeks powiaty: konecki – 3,5, ostrowiecki – 5,3, skarżyski – 5,7, opatowski – 7,6, staszowski 7,7, sandomierski – 8,3, starachowicki – 8,7 i jędrzejowski – 9,6 plasują się, w tym powiat konecki, ostrowiecki i skarżyski w sposób zdecydowany, poniżej wskaźnika dla całego kraju. W pozostałych powiatach (kielecki – 11,6, pińczowski – 11,4, włoszczowski – 10,8 i grodzki Kielce – 9,7) indeks rodzin wielodzietnych oscyluje w zakresie poziomu krajowego.

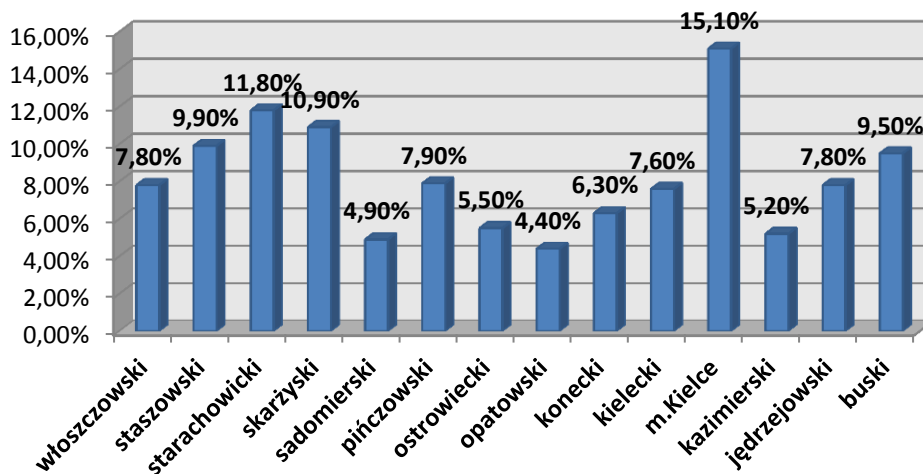
Kolejnym istotnym, niemonetarnym wskaźnikiem określającym zarówno poziom zagrożenia ubóstwem jak i jednocześnie charakteryzującym strukturę osób korzystających ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, jest indeks wyrażający iloraz liczby osób w rodzinach niepełnych, korzystających z pomocy społecznej i liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców. Indeks ten w skali ogólnopolskiej wynosi 12,7 a dla województwa 7,8.

Tabela 13. Indeks rodzin niepełnych.

L.p.	Powiat	Indeks rodzin niepełnych w %
1.	buski	9,5
2.	jędrzejowski	7,8
3.	kazimierski	5,2
4.	grodzki Kielce	15,1
5.	kielecki	7,6
6.	konecki	6,3
7.	opatowski	4,4
8.	ostrowiecki	5,5
9.	pińczowski	7,9
10.	sandomierski	4,9
11.	skarżyski	10,9
12.	starachowicki	11,8
13.	staszowski	9,9
14.	włoszczowski	7,8
15.	<i>województwo</i>	7,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r.

Wykres 23. Indeks rodzin niepełnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r.

W województwie świętokrzyskim jeden powiat tj. m. Kielce uzyskał indeks rodzin niepełnych (wynoszący 15,1) zdecydowanie wyższy niż wskaźnik ogólnopolski. W powiatach: starachowickim, skarżyskim, staszowskim i buskim (uzyskany odpowiednio wskaźnik: 11,8, 10,9, 9,9 i 9,5) indeks rodzin wielodzietnych oscyluje w zakresie poziomu krajowego. Powiaty, w których zanotowano wskaźnik z wartościami niższymi niż indeks ogólnopolski to: pińczowski (7,9), jędrzejowski i włoszczowski (po 7,8), kielecki (7,6), konecki (6,3), ostrowiecki (5,5), kazimierski (5,2), sandomierski (4,9) i opatowski (4,4).

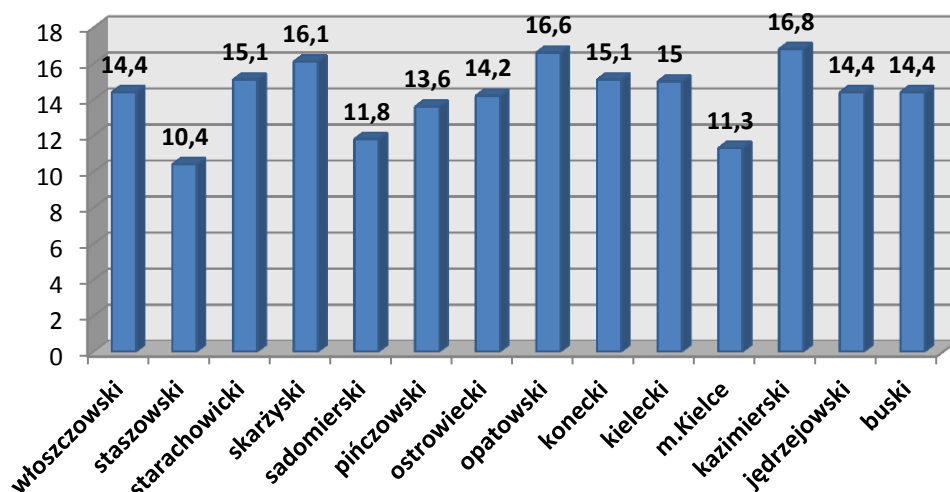
W oparciu o dane wejściowe w wyniku przeprowadzonych procedur, w tym standaryzacji, uzyskano dane diagnostyczne zawarte w poniższej tabeli;

Tabela 14. Zestawienie powiatów woj. świętokrzyskiego wg zmiennej syntetycznej.

L.p.	Powiat	Stopa bez - robocia	Długo - trwale bezro - botni	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	Dochody i wydatki JST na 1 mieszkańca	Współ - czynnik paupery - zacji	Indeks rodzin wielo - dzietnych	Indeks rodzin niepeł - nych	Zmienna syntety - czna
1.	buski	8,6	31,0	12,1	11,5	12,5	15,4	9,5	14,4
2.	jędrzejowski	13,6	43,6	1,4	13,0	11,7	9,6	7,8	14,4
3.	kazimierski	12,5	41,9	13,8	15,0	10,1	18,8	5,2	16,8
4.	m. Kielce	10,0	34,2	1,0	1,0	8,0	9,7	15,1	11,3
5.	kielecki	18,7	29,8	11,9	11,6	14,0	11,6	7,6	15,0
6.	konecki	22,7	35,1	10,1	14,0	14,3	3,5	6,3	15,1
7.	opatowski	21,2	48,8	11,1	11,3	12,0	7,6	4,4	16,6
8.	ostrowiecki	20,8	35,2	9,1	13,9	9,3	5,3	5,5	14,2
9.	pińczowski	9,4	36,5	8,6	12,4	8,7	11,4	7,9	13,6
10.	sandomierski	12,7	37,6	2,2	0,5	16,5	8,3	4,9	11,8
11.	skarżyski	25,7	36,4	8,6	14,6	10,8	5,7	10,9	16,1
12.	starachowicki	17,2	32,0	12,1	13,3	10,5	8,7	11,8	15,1
13.	staszowski	12,5	22,8	2,1	4,9	12,6	7,7	9,9	10,4
14.	włoszczowski	14,0	37,8	7,6	11,5	11,0	10,8	7,8	14,4
15.	województwo	15,7	36,0	8,0	10,6	11,6	10,8	7,8	14,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r., BDL, WUP w Kielcach.

Tabela 24. Zestawienie powiatów woj. świętokrzyskiego wg zmiennej syntetycznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MPiPS – 03 za 2011r., BDL, WUP w Kielcach.

W powiatach województwa świętokrzyskiego zmienna syntetyczna, będąca średnią arytmetyczną poszczególnych rang, zawiera się w przedziale od 10,4 do 16,8. Średnia wartość zmiennej syntetycznej dla województwa wynosi 14,4 (dla kraju 11,1).

Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjęto czterostopniową skalę poziomu zagrożenia ubóstwem.

Tabela 25. Przedziały stopnia zagrożenia ubóstwem powiatów woj. świętokrzyskiego na dzień 31.12.2011r.

Przedział	Stopień zagrożenia ubóstwem
- 10,0	umiarkowany
10,1 – 12,0	średni
12,1 – 14,0	wysoki
14,1 -	bardzo wysoki

Analizując poziomy zmiennej syntetycznej zauważyć należy, iż w żadnym z powiatów naszego województwa nie występuje umiarkowany stopień zagrożenia ubóstwem. Poziom zagrożenia wystąpieniem zjawiska ubóstwa w naszym regionie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 26. Poziom zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2011 roku.

L.p.	Powiat	Stopień zagrożenia ubóstwem
1.	buski	bardzo wysoki
2.	jędrzejowski	bardzo wysoki
3.	kazimierski	bardzo wysoki
4.	m. Kielce	średni
5.	kielecki	bardzo wysoki
6.	konecki	bardzo wysoki
7.	opatowski	bardzo wysoki
8.	ostrowiecki	bardzo wysoki
9.	pińczowski	wysoki
10.	sandomierski	średni
11.	skarżyski	bardzo wysoki
12.	starachowicki	bardzo wysoki
13.	staszowski	średni
14.	włoszczowski	bardzo wysoki
15.	<i>województwo</i>	<i>bardzo wysoki</i>

Dokonując analizy poziomu zmiennej syntetycznej zauważamy, iż województwo świętokrzyskie, traktowane jako całość, jest w bardzo wysokim stopniu zagrożone ubóstwem. Zdecydowana większość powiatów, bo aż 10 z 14, charakteryzuje bardzo wysoki stopień zagrożenia tym zjawiskiem. W powiecie pińczowski jest to stopień wysoki a jedynie powiat staszowski opisuje zmienna syntetyczna niższa niż wskaźnik ogólnopolskie.

7. Zakończenie

Ubóstwo w znacznym stopniu przyczynia się do powstawania negatywnych zjawisk i skutków społecznych. Duża obecność osób ubogich powoduje mniejszy popyt na rynku oraz zwiększa możliwość wystąpienia zjawisk patologicznych. Niski poziom wykształcenia, brak pracy oraz brak podejmowania działań zmierzających w kierunku poprawy sytuacji ekonomiczno-społecznej gospodarstw domowych w znaczny sposób powoduje nasilanie się tego zjawiska. Wszelkie działania pomocowe dotyczące zwiększania motywacji do podwyższania swoich kwalifikacji zawodowych, a także stwarzanie przyjaznych warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości mogą przyczynić się do zmniejszenia poziomu ubóstwa oraz jego bezpośrednich skutków.

W nowo przyjętej Strategii Unii Europejskiej Europa 2020 podstawowymi instrumentami realizacji celów są m.in.: **inicjatywy przewodnie** realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Jedną z nich jest *Europejski program walki z ubóstwem* zapewniający spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu ekonomicznym i społecznym. Strategia Europa 2020 określa, iż w kontekście celu ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego należy monitorować przede wszystkim trzy wskaźniki statystyczne: ubóstwo relatywne, wielowymiarową deprivację oraz gospodarstwa domowe borykające się z problemem bezrobocia.

Analiza problemu ubóstwa z uwzględnieniem sytuacji społeczno – demograficznej województwa świętokrzyskiego pozwala na określenie przyczyn tego zjawiska w województwie świętokrzyskim. Są to m.in.:

- niski stopień urbanizacji,
- wysoka stopa bezrobocia,
- przeciętny dochód na jednego mieszkańca poniżej średniej krajowej,
- znaczący odsetek osób pracujących w rolnictwie,
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

Rekomendacje:

W wyniku przeprowadzonego badania określono następujące rekomendacje:

- dalsze monitorowanie stanu oraz bieżących wskaźników ubóstwa w województwie świętokrzyskim;
- promowanie pomocy społecznej oraz działań mobilizujących do poprawy sytuacji gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem;
- bieżące dostosowywanie rodzaju świadczonej pomocy do potrzeb;
- prowadzenie badań na temat grup zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym;
- bieżące monitorowanie skuteczności udzielanej pomocy społecznej z udziałem wszystkich gmin województwa świętokrzyskiego.

